

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

ЛЕЩЕНКО О. В.,
кандидат юридичних наук, адвокат,
керуючий партнер
(«Адвокатське об'єднання «Лещенко,
Дорошенко і партнери»)

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.3.29>

ЩОДО ПРОЦЕДУРИ ПОРЯДКУ ПОДАННЯ ДЕКЛАРАЦІЙ

Статтю присвячено дослідженню процедур порядку подання декларацій, їхнім видам та особливостям проведення у період дії воєнного стану. Сьогодні розроблено проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей справляння окремих податків і зборів у період воєнного, надзвичайного стану. Законопроектом пропонується внести зміни до Податкового і Митного кодексів України та законів України згідно з якими передбачається, зокрема: не включати до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку на доходи фізичних осіб суму благодійної допомоги, отриманої благодійниками – фізичними особами, які внесені до Реєстру волонтерів, для надання благодійної допомоги на користь: учасників бойових дій; працівників підприємств, установ, організацій, сил цивільного захисту, які залучаються та беруть безпосередню участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації; фізичних осіб, які мешкають на території населених пунктів, де проводяться бойові дії, та які вимушено покинули місце проживання; збільшити розмір військового збору з 1,5 % до 3 % від об'єкта оподаткування, передбачивши дію збільшеного розміру військового збору протягом дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану в Україні, при цьому тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, звільнити від оподаткування військовим збором доходи у вигляді грошового забезпечення військовослужбовців і працівників військових формувань.

Зрозуміло, що реалізація його положень сприятиме створенню умов для належного забезпечення функціонування економіки, а також належного наповнення дохідної частини бюджету за рахунок надходження податкових та митних платежів, надасть можливість отримати у 2022 році додаткові надходження до бюджету сум податку на додану вартість, акцизного податку, військового збору та ввізного мита.

В умовах військового стану та збройної агресії російської федерації проти України багато суб'єктів декларування та членів їхніх сімей долучені до збору коштів, майна для потреб Української армії та осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії. Відтак, отримані для таких цілей кошти не є особистим доходом суб'єкта декларування. Такі кошти не підлягають відображенню у декларації.

Ключові слова: декларація, декларування доходів громадян, податкова декларація, податки, запобігання корупції.

Leshchenko O. V. Concerning the procedure for submitting declarations

The article is devoted to the study of the procedures for the submission of declarations, their types and features of the period of martial law. Today, a draft law on amendments to the Tax Code of Ukraine and other laws of Ukraine on the peculiarities of collecting certain taxes and fees during martial law, state of emergency has been developed. The draft law proposes to amend the Tax and Customs Codes of Ukraine and the laws of Ukraine according to which it is envisaged, in particular: not to include in the calculation of the total monthly (annual) taxable income of a personal income taxpayer the amount of charitable assistance received by philanthropists Register of volunteers to provide charitable assistance for the benefit of: participants in hostilities; employees of enterprises, institutions, organizations, civil defense forces, which are involved and directly involved in the implementation of measures to ensure national security and defense, repel and deter armed aggression of the Russian Federation; natural persons living in the territory of the settlements where the hostilities are taking place and who have been forced to leave their place of residence; increase the amount of military duty from 1.5 % to 3 % of the object of taxation, providing for the effect of increased military duty during the legal regime of martial law, state of emergency in Ukraine, while temporarily, for the period of martial law, exempt from taxation military collection of income in the form of financial support for servicemen and employees of military formations.

It is clear that the implementation of its provisions will help create conditions for the proper functioning of the economy, as well as the proper filling of the revenue side of the budget through tax and customs payments, will provide in 2022 additional revenues to the budget of value added tax, excise tax, military collection and import duty.

In the conditions of martial law and armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, many declaring subjects and members of their families are involved in fundraising, property for the needs of the Ukrainian army and persons who have suffered as a result of armed aggression. Therefore, the funds received for such purposes are not the personal income of the declarant. Such funds are not subject to reflection in the declaration.

Key words: *declaration, declaration of income of citizens, tax declaration, taxes, prevention of corruption.*

Декларування доходів стосується не лише державних службовців, а й всіх громадян та є одним із важливих аспектів формування державного бюджету України. Законодавство України зобов'язує кожного громадянина щороку заповнювати і подавати податкові декларації. Цей обов'язок поширюється навіть на іноземців, які отримують доходи на території України. В статті 67 Конституції України вказано, що «усі громадяни щорічно подають до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом», тож декларування доходів є конституційним обов'язком кожного громадянина, порядок якого прописаний у статті 179 Податкового кодексу України. Декларування доходів та сплата податків – обов'язок кожного громадянина, від якого залежить економічний розвиток нашої держави. Сплачені податки з отриманих доходів – можливість своєчасного фінансування необхідних напрямків держави.

Проте, велика кількість населення в Україні уникає декларування своїх доходів та виконання конституційного обов'язку. Так, обов'язок з подання декларації вважається виконаним, якщо людина отримувала доходи у вигляді офіційної зарплати, відсотків за депозитом або з продажу майна за нотаріальним посвідченням. У цих випадках громадяни отримують доходи від податкових агентів (осіб або установ), які сплачують податки за них.

З 1 січня 2022 року декларування доходів громадян одержаних у 2021 році здійснюється за новою схемою.

Податкова декларація про майновий стан і доходи подається громадянами за місцем своєї податкової адреси до 1 травня 2022 року. Таким чином, громадяни зобов'язані подати річну декларацію про майновий стан і доходи, якщо протягом 2021 року отримували доходи, з яких при їх нарахуванні чи виплаті податок не утримувався, але не є звільненими від оподаткування. Згідно вимог Податкового кодексу України обов'язковому декларуванню підлягають а саме: спадщина (дарунок) від осіб, які не є членами сім'ї першого та другого ступенів споріднення; доходи від здачі в оренду власного рухомого чи нерухомого майна, продажу (обміну) власного майна, продажу власної сільгосппродукції фізичним особам, тощо; доходи від продажу інвестиційних активів, якщо їх вартість у 2021 році перевищує 3180 грн; іноземні доходи; нецільову благодійну допомогу, якщо її загальна сума у 2021 році перевищувала 3180 грн; дохід, отриманий як додаткове благо, якщо сума нарахованого або виплаченого доходу за 2021 рік більше ніж 1500,00 грн; інші доходи з яких не сплачено податок на доходи фізичних осіб.

Сума податкового зобов'язання, зазначена в поданій річній декларації, сплачується громадянами самостійно до 1 серпня 2022 року.

Сама податкова декларація про майновий стан і доходи подається за вибором платника податків, в один із таких способів: особисто платником податків або уповноваженою на це особою; надсилається поштою з повідомленням про вручення та з описом вкладення; засобами електронного зв'язку в електронній формі з дотриманням вимог законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронні довірчі послуги» [1].

Є випадки, коли особи можуть подати декларацію добровільно для отримання податкової знижки. При добровільній подачі декларації податки не сплачуються до бюджету, а повертаються платникам з надмірно сплаченого податку на доходи фізичних із заробітної плати в минулому податковому році.

Положеннями статті 166 Податкового кодексу визначено перелік витрат, дозволених до включення до податкової знижки, зокрема якщо громадяни сплачували протягом року: за навчання закладам освіти за себе або членів сім'ї першого ступеня споріднення; проценти за іпотечним житловим кредитом; суму страхових внесків, премій та пенсійних внесків страховику-резиденту, недержавному пенсійному фонду, установі банку за договорами довгострокового страхування життя, недержавного пенсійного забезпечення, за пенсійним контрактом з недержавним пенсійним фондом, а також внесків на банківський депозитний рахунок, на пенсійні вклади за себе або членів своєї сім'ї; на будівництво (придбання) доступного житла; оплату вартості державних послуг, пов'язаних з всиновленням дитини; переобладнання транспортного засобу; допоміжні репродуктивні технології; медичні витрати на лікування (COVID-19) [2].

Також, обов'язок подати декларацію та сплатити податки виникає у випадку, якщо особі пробачили борг чи анулювали кредит не в межах процедури банкрутства. Аналогічний обов'язок виникає, якщо щодо відповідного боргу фізичної особи сплив строк позовної давності.

Сьогодні ставка податку на доходи фізичних осіб в Україні становить 18 %. Крім них, державі потрібно ще сплатити 1,5 % військового збору. Разом податки становлять майже п'яту частину доходів за минулий рік. Оскільки це може бути доволі значна сума, то для того, аби її назбирати, платнику податків даються три місяці.

Станом з 24 лютого 2022 року, у зв'язку з повномасштабною війною України проти росії, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», не підлягають оподаткуванню військовим збором доходи у вигляді грошового забезпечення працівників правоохоронних органів, військовослужбовців та працівників Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, осіб рядового, начальницького складу, військовослужбовців, працівників Міністерства внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України,

інших утворених відповідно до законів України військових формувань та інших осіб на період їх безпосередньої участі в антитерористичній операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, що здійснюються шляхом проведення операції Об'єднаних сил (ООС) [3].

Варто зазначити, що у період дії воєнного стану або стану війни повні перевірки декларацій та заходи контролю щодо правильності та повноти заповнення декларацій не проводяться. Згідно із роз'ясненням Національного агентства з питань запобігання корупції від 7 березня цього року подавати декларації треба буде протягом трьох місяців після закінчення воєнного стану. Це стосується всіх типів декларацій (щорічної, при звільненні та декларації кандидата на посаду), а також повідомлень про суттєві зміни в майновому стані та про відкриття валютного рахунку [4].

Згідно з вимогами чинного законодавства, за ненарахування, неутримання та/або несплату (неперерахування) військового збору до податкових агентів застосовується фінансова відповідальність (у вигляді штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) та/або пені) та адміністративна відповідальність.

Набагато серйозніші наслідки для платника податків будуть у разі, якщо такий платник не надає податкової декларації і ним зацікавиться податкова. Податківці можуть викликати людину для позапланової документальної перевірки. Якщо така перевірка виявить, що людина мала подавати декларацію та сплатити податок, однак не зробила цього, то податкова сама розрахує податкове зобов'язання і виписе штраф: 10–25 % від нарахованих податковою зобов'язань (залежно від того, чи умисно людина ухиляється від виконання обов'язку).

Пунктом 124.1 ст. 124 ПКУ визначено, що у разі якщо платник податків не сплачує узгоджену суму грошового зобов'язання (крім грошового зобов'язання у вигляді штрафних (фінансових) санкцій, застосованих до нього на підставі ПКУ чи іншого законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи, а також пені, застосованої до нього на підставі ПКУ чи іншого законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи) протягом строків, визначених ПКУ, такий платник податків притягується до відповідальності у вигляді штрафу в таких розмірах:

при затримці до 30 календарних днів включно, наступних за останнім днем строку сплати суми грошового зобов'язання, – у розмірі 5 відс. погашеної суми податкового боргу;
при затримці більше 30 календарних днів, наступних за останнім днем строку сплати суми грошового зобов'язання, – у розмірі 10 відс. погашеної суми податкового боргу.

Крім того, відповідно до ст. 129 ПКУ, у день настання строку погашення податкового зобов'язання, визначеного податковим агентом при виплаті (нарахуванні) доходів на користь платників податків – фізичних осіб, або контролюючим органом під час перевірки такого податкового агента нараховується пеня (із розрахунку 120 % річних облікової ставки Національного банку України, діючої на день виплати доходів на користь платників податків – фізичних осіб). Притягнення до фінансової відповідальності платників податків за порушення законів з питань оподаткування, іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, не звільняє їх посадових осіб за наявності відповідних підстав від притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності. Якщо протягом трьох років ситуація повториться, і податкова виявить, що особа повторно умисно не подала декларацію, то розмір штрафу сягне 50 % від нарахованих податковою зобов'язань.

Згідно Закону України «Про запобігання корупції» та Наказом НАЗК «Про затвердження форми декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», та «Порядку заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» сьогодні передбачено три види декларацій:

1. Щорічна декларація – декларація, яка подається відповідно до ч. 1 ст. 45 Закону, або абз. 2 ч. 2 ст. 45 Закону у період з 1 січня до 1 квітня року, наступного за звітним роком.

Така декларація охоплює звітний рік (період з 01 січня до 31 грудня включно), що передує року, в якому подається декларація, та за загальним правилом містить інформацію станом на 31 грудня звітного року (додатково див. відповіді на запитання 72 та 74 цих Роз'яснень).

При такому виді декларування обов'язок подавати щорічну декларацію виникає в суб'єкта декларування:

щороку протягом строку здійснення діяльності, яка передбачає обов'язок подання декларації, або перебування на посаді, яка зумовлює здійснення такої діяльності (щорічна декларація (продовжується діяльність)).

наступного року після припинення діяльності, яка передбачає обов'язок подання декларації, або перебування на посаді, яка зумовлює здійснення такої діяльності (щорічна декларація (після звільнення)).

2. Декларація при звільненні – декларація, яка подається відповідно до абз. 1 ч. 2 ст. 45 України «Про запобігання корупції» не пізніше 30 календарних днів з дня припинення діяльності.

Така декларація подається за період, який не був охоплений деклараціями, раніше поданими суб'єктом декларування, та містить інформацію станом на останній день такого періоду, яким є останній день здійснення діяльності, яка передбачає обов'язок подання декларації, перебування на посаді, яка зумовлює здійснення такої діяльності.

Під раніше поданими деклараціями розуміються декларації, що були подані до Реєстру, крім декларації кандидата на посаду (абз. 2 пп. 2 п. 2 розд. II Порядку № 449/21).

Днем припинення діяльності є останній день виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або іншої діяльності, зазначеної у п.п. «а» та «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону, у тому числі перебування на посадах, зазначених у п. 1, п.п. «а» та «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 України «Про запобігання корупції».

3. Декларація кандидата на посаду – декларація, яка подається відповідно до абз. 1 ч. 3 ст. 45 Закону та охоплює звітний період з 01 січня до 31 грудня включно, що передує року, в якому особа подала заяву на зайняття посади, якщо інше не передбачено законодавством та за загальним правилом містить інформацію станом на 31 грудня звітного року.

Як правило, така декларація подається після визначення особи переможцем конкурсу, до дня призначення або обрання особи на посаду. Водночас необхідно звертати увагу на вимоги спеціальних законів.

Так, особа, яка бажає взяти участь у конкурсі на посаду державної служби категорії «А», зобов'язана подати до конкурсної комісії підтвердження подання декларації за минулий рік (п. 8 ч. 1 ст. 25 Закону України «Про державну службу»).

Якщо особа стає переможцем конкурсу на декілька посад в одному органі та раніше не подавала декларацію за минулий рік, вона подає одну декларацію кандидата на посаду, вказуючи посаду, на яку має намір бути призначеною.

Якщо особа, у якої виник обов'язок подати декларацію кандидата на посаду, незалежно від обставин вже подала щорічну декларацію (з будь-якою позначкою) за минулий рік, декларація кандидата на посаду за цей період не подається (п.п. 3 п. 2 розд. II Порядку № 449/21).

Водночас, якщо подана декларація кандидата на посаду охоплювала попередній звітний рік, а в особи виник обов'язок подати щорічну декларацію за той самий звітний період, то особа зобов'язана подати щорічну декларацію.

Особи, зазначені у п.п. «в» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про державну службу», у разі входження до складу відповідної комісії, Громадської ради доброчесності подають декларацію кандидата на посаду за минулий рік протягом 10 календарних днів після входження (включення, залучення, обрання, призначення) до складу комісії, Громадської ради доброчесності (абз. 2 ч. 3 ст. 45 Закону).

Днем входження (включення, залучення, обрання, призначення) особи до складу відповідної комісії, Громадської ради доброчесності є день видання (прийняття) документа, на підставі якого особа увійшла (включена, залучена, обрана, призначена) до складу відповідної комісії, Громадської ради доброчесності.

